

JÁKI LÁSZLÓ: EGY OKTATÁSPOLITIKUS A XX. SZÁZAD FORDULÓJÁN. JANCÓS BENEDEK. JANCÓS ALAPÍTVÁNY, 2016.

## Kardos József: Tanár, neveléstudós, eszmétörténész és oktatáspolitikus

Jáki László, a magyar neveléstörténet jeles kutatója újabb kötettel, egy tudós tanár, Jancsó Benedek életútjának, munkásságának bemutatásával gyarapította a szakma és az érdeklődők ismereteit.

Jancsó az „oktatásügy szürke eminenciása” volt, aki az ismert nagy nevek mellett, sokoldalú felkészültségével, szorgalmas munkájával, eredményes gyakorlattal, új gondolatokkal vitte előre hivatása és tudománya ügyét. A reform Jancsónál nem elcsépelte szólam, hanem a pedagógiai munka kiérlelt gyümölcse volt. Ezt bizonyítja Jáki László, amikor a szerző pedagógiai működését ismerteti.

Jancsó tanári munkásságát a Torontál vármegyei pancsovai állami gimnáziumban kezdte, ahol magyar nyelvet és irodalmat tanított. Két esztendő után, az 1880/81-es tanévtől Aradra került a Királyi Főgimnáziummal összekapcsolt Főreáliskolába. Aradon a magyar mellett németet és bölcseletet is tanított.

1887-ben Budapestre került a II. kerületi Főgimnáziumba, majd igazgatónak nevezték ki az akkor létesült I. kerületi Gimnáziumba. Bizonyára irodalmi munkássága is hozzájárult, hogy rövid ideig a miniszterelnökség nemzetiségi ügyosz-

tályára helyezték, majd 1898-tól a VI. kerületi Főgimnáziumban folytatta tanári munkáját.

Munkaterületeinek rövid és nem teljes felsorolása is bizonyítja, hogy Jancsó Benedek a középiskolák gondjait belülről, a mindennapi gyakorlatból ismerte, ezen

---

a középiskolák gondjait belülről, a mindennapi gyakorlatból ismerte, ezen a tudáson alapultak a könyvben ismertetett reformjavaslatok

---

a tudáson alapultak a könyvben ismertetett reformjavaslatok. Tervezete a nyolcosztályos gimnázium teljes átalakítását célozta. Erről szóló elképzeléseit a történelmi előzmények bemutatásával kezdte, majd a korabeli középiskolák bírálatával folytatta.

Igényes, elemző kritikáját megoldási javaslataival folytatta.

Tervezete szerint az új középiskola egységes lenne, de több fokozatból állna. Az indító alsó három osztály egységesítené az elemi iskola negyedik osztálya után következő iskolatípusokat. Ezt egy „vizsgálat féle” zárná, ami alapján egyesek szakiskolába kerülnének, az eredményesebbek pedig a középiskola felsőbb osztályaiba. Az egységes négy évfolyam szigorú vizsgával záródna, ami után a gyengébben végzettek mindazokba a hivatalokba kerülhetnek, amelyekre a régi érettségi jogosított, míg a sikeresebbek a középiskola befejező két éves szakaszába léphetnének, amelynek

sikeres elvégzése jogot biztosítana a felsőoktatásba való belépésre.

Jancsó gondolatainak jelentőségét bizonyítja, hogy terve a későbbiekben, így például az 1970-es évek reformvitái során is felmerült.

Jancsó Benedeknek nemcsak a középiskola szervezésére voltak elképzelései, hanem részletes javaslatot is kidolgozott a feldolgozandó tananyagra és annak elosztására. Ezek részletes ismertetése túllépne egy recenzió keretein, de azt talán érdemes megjegyezni, hogy igen részletesen foglalkozott a túlterhelés kérdésével. Álláspontja szerint a szellemi túlterhelést a testi neveléssel lehet ellensúlyozni. A játékot a testnevelés fontos részének tekintette. A német mintájú katonás drill helyett a szórakoztató játékot helyezte előtérbe.

Mindezekről Jáki László részletesen beszámol Jancsó munkásságáról szóló könyvében. Szól arról is, hogy Jancsó reformtervezetének lényeges eleme az új kívánalmakhoz igazodó tanárképző intézeti pedagógusképzés. Ismeretes, hogy 1870-ben Eötvös József megalapította a középiskolai tanárképzés sajátos egyetemi szervezetét, a tanárképző intézetet. Ennek lényege, hogy az egyetemi tudományos szakképzést a tanárképzés céljai szerint rendezze, és kiegészítse a pedagógusi hivatás igényeinek megfelelően. Ezzel szemben a korabeli gyakorlat lehetővé tette, hogy eredményes tanárvizsgálat letételével is lehetett valaki tanár. Jancsó természetesen első és legfontosabb követelménye volt, hogy az egyetem négyéves bölcsészkarának elvégzése automatikusan ne jogosítson arra, hogy a fiatal jelentkező tanári vizsgát tehesen. Ezzel

a tanárképzés háttérbe szorulását Jancsó világosan felismerte, és egyértelműen a tanárképezde oldalára állt

katonás drill helyett a szórakoztató játékot helyezte előtérbe

szemben az egyetem a tanárképezde helyett egyes tanárok vezetése alatt álló, szakmai és pedagógiai műveltséget nyújtó szemináriumokat indított el. A szemináriumok munkája egyre inkább a tudományos munkára való közvetlen felkészítés lett, nem

pedig a tanárképzés követelményeinek szakszerű teljesítése. A tanárképzés háttérbe szorulását Jancsó világosan felismerte, és egyértelműen a tanárképezde oldalára állt. Tudta, hogy a színvonalas oktatás

alapját csak jól képzett tanárok biztosíthatják. Ezért állt ki a pedagógusképzés korszerűsítéséért, és ezért foglalt állást a szuverén tanárok értékes munkája mellett.

A pedagógusokat az irodalom sok mindenhez: fátklyához, a nemzet napszámosaihoz stb. hasonlította; Jancsó erről szóló megállapítása prózaibb, de mélyen elgondolkodtató, és mindennemű oktatás-irányítás számára mérvadó: „A tanító nem kézműves, nem hivatalnok /.../ nincs mestersége, nincs hivatala, csak hivatása” van. A pedagógusképezdesnek erre a hivatásra kell nevelni a jelölteket.

Jáki László részletesen szól Jancsó Benedek szerepéről az iskolán kívüli oktatásban. Jancsó ezt a közoktatás egységes rendszerén belül kívánta

megoldani. Legfontosabb feladatnak az analfabetizmus felszámolását tartotta. Ezt az iskolában indított tanfolyami rendszerrel akarta megoldani, külön a 16–24 és külön a 24–40 éveseknek.

A felnőttnevelés kérdése politikai vihart is kavart, hiszen az oktatás világnézeti és nemzetiségi megfontolásokat is közvetített. Jáki László a korabeli körülményeket és törekvéseket, Jancsó Benedek állásfoglalását részletesen, pontosan ismerteti.

Jáki László könyvében említést tesz arról, hogy Jancsó szellemi tevékenysége során foglalkozott a nemzetiségi politikával, a román történelemmel is. Jancsó 1892-ben miniszteri megbízással Románia közoktatásügyét tanulmányozta, majd a miniszterelnökség nemzetiségi ügyosztályára helyezték. Tapasztalatait, elgondolásait a *Szabadságharcunk és a dáko-román törekvések* (1895), *A román nemzetiségi törekvések* (1895), *A román nemzetiségi és a daco-román törekvések története és jelenlegi állapota* (1. kötet 1856, 2. kötet 1899), *A román irredenta mozgalmak története* (1920) című munkákban fejtette ki. Ezek a feldolgozások, ha nem is részei a bemu-

tatott kötetnek, a szerzőről és a koráról kialakítandó teljes képhez hozzátartozhatnak. A magyar–román nemzeti ellentétek, történelmi, területi viták és vádaskodások az iskolai oktatásban is megjelentek.

foglalkozott a nemzetiségi politikával, a román történelemmel is

A megjelent könyv egésze Jancsó Benedek példája nyomán a pedagóguspálya szépségéről, buktatóiról, az örökös megújítás igényéről, a

szakszerűségről, a tudós tanár megvalósult eszményéről szól. Jáki László jól ismerte fel az életút időszerűségét. Munkáját segítette saját pályájának példája, elméleti felkészültsége, a tanári gyakorlat pontos ismerete.

